

Trends & ontwikkelingen Gemeente De Fryske Marren

02/26

Planbureau
Fryslân

Brede welvaart in beeld: hoe staat De Fryske Marren ervoor?

Hoe gaat het écht met De Fryske Marren? Hoe staat de gemeente ervoor op het gebied van gezondheid, welzijn, werk, wonen en leefomgeving? En hoe ontwikkelen deze aspecten zich door de tijd heen?

Deze publicatie brengt in kaart hoe het staat met de brede welvaart in De Fryske Marren – nu én richting 2040. Het rapport laat zien waar het goed gaat, waar zorgen ontstaan en op welke punten de gemeente en haar inwoners voor grote keuzes staan. Want hoewel inwoners hun leven gemiddeld als positief ervaren, zien we ook een aantal zorgelijke trends: een snel ouder wordende bevolking, druk op het zorgsysteem en verenigingsleven, een kwetsbare arbeidsmarkt, groeiende mentale belasting en zorgen over leefbaarheid en klimaat.

Deze ontwikkelingen raken niet iedereen in gelijke mate. Met name inwoners met een lagere sociaaleconomische positie blijken op meerdere terreinen minder weerbaar (Planbureau Fryslân, 2024a). Dat maakt het belangrijk om nú het gesprek te voeren over de toekomst: hoe zorgen we ervoor dat De Fryske Marren ook in 2040 een plek is waar mensen gezond, verbonden en met perspectief kunnen leven?

Deze vierjaarlijkse publicatie – gekoppeld aan de gemeenteraadsverkiezingen – biedt bestuurders, beleidsmakers en inwoners handvatten voor onderbouwde keuzes. De meeste cijfers zijn terug te vinden in een [online dashboard](#), dat jaarlijks wordt geactualiseerd.

Welke rol spelen vergrijzing en ontgroening in De Fryske Marren?

Minder jongeren en meer ouderen in De Fryske Marren

De gemeente De Fryske Marren heeft net als de rest van Fryslân steeds meer te maken met vergrijzing. Zo is de verwachting dat er in 2040 meer dan 3400 65-plussers meer zijn dan in 2025 (Provincie Fryslân, 2024). Dat is een toename van 26 procent. Op dit moment is 26 procent van de inwoners van De Fryske Marren 65 jaar of ouder. Daarmee is de vergrijzing in De Fryske Marren sterker dan elders in Fryslân. Verder neemt de levensverwachting toe, waardoor het aantal mensen boven de 75 jaar toeneemt. Dit wordt ook wel dubbele vergrijzing genoemd (CBS, 2025a).

Naast vergrijzing is er in De Fryske Marren ook ontgroening. In 2025 zijn er ruim 1500 (-17%) minder kinderen (0-14 jaar) dan in 2014 (Provincie Fryslân, 2024). De verwachting is dat het aantal kinderen de komende jaren traag blijft dalen, en rond 2030 stabiliseert. Die krimp werkt daarna langer door. De kinderen die niet geboren worden gaan ook niet naar school. Mede hierdoor is er de afgelopen jaren een aantal basisscholen gesloten in De Fryske Marren (VNG Realisatie & ABF Research, 2024). Dat is nu merkbaar in het voortgezet onderwijs en straks op het mbo en hoger onderwijs. Komende jaren zal de instroom op de arbeidsmarkt hierdoor ook geringer zijn.

Minder mantelzorgers beschikbaar

Het overheidsbeleid is er al jaren op gericht om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen. Dit vraagt om meer ondersteuning van het sociale netwerk, maar met de huidige demografische veranderingen wordt dit steeds lastiger. Mantelzorg wordt namelijk het meest verleend door 50- tot 75-jarigen (PBL, 2018). Mensen boven de 85 hebben over het algemeen het vaakst mantelzorg nodig. In de komende 25 jaar zal het aantal 85-plussers meer dan verdubbelen terwijl het aantal 65- tot 75-jarigen zal afnemen.

Daardoor zullen er veel minder potentiële mantelzorgers zijn per 85-plusser. In 2025 zijn er in De Fryske Marren nog dertien potentiële mantelzorgers per 85-plusser. De verwachting is dat dit er in 2040 nog zes zijn (Provincie Fryslân, 2024).

Zorgstelsel onder druk

Het aantal (oude) ouderen in De Fryske Marren stijgt. Over het algemeen geldt dat hoe ouder mensen worden, hoe meer zorg ze nodig hebben. Ook is de verwachting dat het aantal inwoners met welvaartsziektes, zoals overgewicht en chronische aandoeningen, toeneemt in de komende jaren (RIVM, 2024). Samen zorgt dit voor een hogere zorgvraag. In combinatie met de afname van het aantal potentiële mantelzorgers en een dalende beroepsbevolking leidt dit tot een toenemende druk op het zorgstelsel en stijgende kosten van de zorg.

Hoe gaat het met de bestaanszekerheid in De Fryske Marren?

Hoger inkomen dan gemiddeld in Fryslân

Het gemiddeld (gestandaardiseerd) besteedbaar inkomen per huishouden in De Fryske Marren ligt in 2024 op 41.000 euro. Daarmee behoort het tot de top drie van gemeenten met het hoogste gemiddelde inkomen van Fryslân. Het gemiddelde inkomen per huishouden in Nederland ligt nog wel 1.700 euro hoger (€42.700) (CBS, 2025c). In De Fryske Marren zijn ook minder mensen met een laag inkomen dan gemiddeld in Fryslân of Nederland (CBS, 2025d).

Minder moeite met rondkomen

In De Fryske Marren heeft elf procent van de inwoners in 2024 moeite met rondkomen. Dat is iets lager dan gemiddeld in Fryslân (12%) en in Nederland (13%) (GGD Fryslân, 2025). Dit past bij de hoge inkomens in de gemeente. Het relatief hoge aandeel ouderen in De Fryske Marren kan hierbij ook meespelen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat ouderen in Fryslân gemiddeld genomen minder vaak moeite hebben met rondkomen dan jongere leeftijdsgroepen (Planbureau Fryslân, 2025a).

Minder armoede en schulden

In De Fryske Marren is het aandeel inwoners met geregistreerde problematische schulden met zes procent lager dan gemiddeld in Fryslân (8%) en Nederland (9%) (CBS, 2025e). Het aandeel inwoners met geregistreerde problematische schulden is net als in Nederland en Fryslân met ongeveer 1 procentpunt gestegen tussen 2021 en 2024.

Hoe gaat het met gezondheid en welzijn in De Fryske Marren?

Welzijn inwoners De Fryske Marren relatief hoog, maar eenzaamheid ligt op de loer

Inwoners van De Fryske Marren zijn over het algemeen tevreden met het leven, 86% van de inwoners geeft hun leven een 7 of hoger. Inwoners ervaren minder stress en lopen minder risico op angst en depressie dan gemiddeld in Fryslân en Nederland (GGD Fryslân, 2025). Mogelijk worden deze verschillen verklaard doordat er meer ouderen in de gemeente wonen. Gemiddeld gezien hebben ouderen minder stress dan de beroepsbevolking. Inwoners van De Fryske Marren ongeveer even vaak contact met familie, vrienden of burens dan gemiddeld in Fryslân en Nederland. Het aandeel inwoners dat zich matig tot ernstig eenzaam voelde in 2024 ligt rond de 42 procent. Dit is redelijk vergelijkbaar met het gemiddelde in Fryslân (43%), maar lager dan in Nederland (46%). Over het algemeen komt in Fryslân eenzaamheid voor bij alle leeftijden, maar het treft 75-plussers het vaakst. Eenzaamheid stijgt daarentegen het snelst onder 18- tot 34-jarigen (GGD Fryslân, 2025).

Gezondheid inwoners De Fryske Marren relatief hoog, maar helft inwoners beweegt onvoldoende

In gemeente De Fryske Marren is de levensverwachting bijna één jaar hoger dan gemiddeld in Fryslân of Nederland. Er zijn ook minder inwoners met één of meer langdurige ziekten of aandoeningen en meer inwoners die hun gezondheid als goed ervaren (GGD Fryslân, 2025). Dit past bij het beeld van De Fryske Marren als een relatief welvarende gemeente.

Een gezondheidsindicator waarop inwoners van De Fryske Marren minder gunstig scoren is het voldoen aan de beweegrichtlijnen (GGD Fryslân, 2025). Het aandeel inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijnen is in De Fryske Marren (48%) wat lager dan gemiddeld voor Fryslân (50%). Dit kan te maken hebben met de grotere afstanden tot voorzieningen in De Fryske Marren, als mensen hierdoor vaker met de auto reizen in plaats van te lopen of fietsen.

Mentale druk op beroepsbevolking neemt toe

De komende jaren zal de druk op de beroepsbevolking toenemen als gevolg van vergrijzing en ontgroening. Steeds vaker zullen werkenden mantelzorg moeten verlenen, vanwege de toenemende zorgdruk. Tegelijkertijd zijn er minder leerkrachten beschikbaar, wat leidt tot meer uitval van lessen of zelfs hele lesdagen. Ouders zullen hierdoor vaker zelf voor hun kinderen moeten zorgen. Daarnaast neemt ook de werkdruk toe: er moet meer werk worden verzet met minder mensen. Deze combinatie van factoren zorgt voor een stijgende mentale belasting. Nu al ervaren veel inwoners van Fryslân meer stress, met name jongvolwassenen (GGD Fryslân, 2025).

Hoge veiligheid in De Fryske Marren

Fryslân behoort al jaren tot de veiligste provincies van Nederland. In De Fryske Marren is het met de veiligheid ook goed gesteld. In De Fryske Marren zijn er minder geregistreerde misdrijven dan gemiddeld in Fryslân en Nederland (CBS, 2025f). Wel zijn inwoners van het werkgebied van politie-basisteam Sneek vaker slachtoffer van online criminaliteit en vernielingen dan gemiddeld in Fryslân (CBS, 2025g).

Hoe gaat het met de mienskip in De Fryske Marren?

Minder vertrouwen in anderen en in instituties, meer sociale tevredenheid

Inwoners van De Fryske Marren zijn relatief rijk en relatief gezond, vergeleken met het Friese gemiddelde. Als het gaat om vertrouwen in anderen en vertrouwen in instituties lijkt De Fryske Marren echter wat ongunstiger te scoren dan het Friese gemiddelde. Inwoners zijn wel vaker tevreden met hun sociale leven dan gemiddeld in Fryslân (CBS, 2025e).

Zorgen over toekomst verenigingen

Bijna een kwart (23%) van de inwoners van regio Zuidwest Fryslân maakt zich zorgen over de toekomst van hun vereniging. Dit kan onder andere weerspiegelen dat het steeds lastiger is om vrijwilligers te vinden voor structurele werkzaamheden, zoals bestuurstaken. De meeste inwoners willen graag dat verenigingen blijven bestaan. Slechts vier procent vindt het niet erg als er verenigingen verdwijnen (Planbureau Fryslân, 2025b).

Hoe kan de ruimte in De Fryske Marren optimaal worden benut?

Een unieke omgeving zorgvuldig gebruiken

Het landschap van De Fryske Marren is bijzonder, en het goed verdelen van die ruimte is een belangrijke opgave. Meer dan een derde (36%) van het oppervlak van de gemeente De Fryske Marren bestaat uit binnenwater, meer dan twee keer zoveel als gemiddeld voor Fryslân. Het meeste oppervlak (52%) wordt ingenomen door agrarisch terrein, de meren komen op de tweede plaats, en de resterende twaalf procent van de gemeente is verdeeld over bos en open natuurlijk terrein, woonterrein en andere bestemmingen (CBS, 2025h). Om de leefomgeving van De Fryske Marren voor toekomstige generaties leefbaar te houden, nemen overheden maatregelen. Zo wordt stap voor stap overgegaan op het gebruik van duurzame energie. Ook wordt er gebiedsgericht gewerkt aan natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat. Tegelijkertijd is er een tekort aan geschikte woningen en zijn er plannen om extra huizen te bouwen.

Al deze overheidsplannen vergen ruimte. Hoe kan de ruimte in De Fryske Marren optimaal worden benut?

Genieten van een unieke omgeving

De meren die kenmerkend zijn voor Zuidwest Fryslân spelen ook een rol in de manier waarop mensen hun vrije tijd besteden. Er zijn meer inwoners van Zuidwest Fryslân die wateractiviteiten belangrijk vinden dan gemiddeld in Fryslân, en een stuk meer die minstens één keer per week een wateractiviteit doen (Planbureau Fryslân, 2025c). In Fryslân is dit vijf procent, in Zuidwest Fryslân tien procent. Inwoners van De Fryske Marren zijn ook wat vaker tevreden met hun vrije tijd dan gemiddeld in Nederland en Fryslân (CBS, 2025e).

Klimaatverandering houdt inwoners bezig

Een ruime meerderheid van de inwoners van Zuidwest Fryslân maakt zich zorgen over klimaatverandering. Zesenvijftig procent geeft aan zich (veel) zorgen te maken, 28 procent is neutraal en 15 procent maakt zich geen zorgen. Het aandeel inwoners dat zich zorgen maakt is gedaald ten opzichte van 2023 (64%) en ligt ook iets lager dan het gemiddelde in Fryslân (59%) (Planbureau Fryslân, 2025d).

De broeikasgasemissie per inwoner ligt in De Fryske Marren hoger dan gemiddeld in Fryslân (CBS, 2025e).

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het toekomstbestendig maken van de leefomgeving. Denk aan het tegengaan van wateroverlast, droogte en hittestress. Gevolgen van klimaatverandering waar ook de gemeente De Fryske Marren mee te maken heeft.

Zorgen over het landschap en biodiversiteit

Ook het landschap en de natuur roepen zorgen op. In de regio Zuidwest Fryslân vindt 41 procent van de inwoners dat het Friese landschap de afgelopen vijf jaar is verslechterd. Met name de achteruitgang van biodiversiteit wordt genoemd. Jongere generaties maken zich hier vaker zorgen over dan oudere generaties (Planbureau Fryslân, 2025e).

Ontwikkelingen die de inwoners van Zuidwest Fryslân het meeste zorgen baren zijn het verstenen van particuliere tuinen, de komst van invasieve soorten, aanleg van velden met zonnepanelen, en het verdwijnen van zowel bomen, heggen en houtwallen als planten en dieren.

Hoe gaat het met de woonomgeving in De Fryske Marren?

Tekort aan (geschikte) woningen

In De Fryske Marren is een tekort aan geschikte en betaalbare huizen (voor kleinere huishoudens en ouderen) en de verwachting is dat dit tekort gaat toenemen. De verkoopprijs van koopwoningen is gestegen en de wachtlijst voor sociale huurwoningen is in De Fryske Marren gemiddeld vijf jaar (Planbureau Fryslân, 2024b).

Meer huishoudens, maar kleiner

Het aantal huishoudens in De Fryske Marren stijgt al jaren. Op dit moment zijn er ongeveer 23.000 huishoudens in de gemeente. De verwachting is dat het aantal tot 2040 met ruim 1500 huishoudens gaat stijgen (Provincie Fryslân, 2024). Dat betekent dat voor deze huishoudens een geschikte woning nodig is.

De stijging van het aantal huishoudens komt met name doordat het gemiddeld aantal personen per huishouden daalt. Er zijn minder kinderen geboren en het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe, waarvan een groot deel zal bestaan uit alleenwonende ouderen.

Naast dat er meer woningen nodig zijn, is er waarschijnlijk ook behoefte aan andere soorten woningen. In De Fryske Marren staan relatief veel grote woningen (CBS, 2025i). Deze zijn minder geschikt voor kleinere huishoudens en voor 65-plussers. Huizenprijzen in De Fryske Marren zijn ook hoger dan gemiddeld in Fryslân. Niet iedereen kan dit betalen. In de bestaande woningvoorraad van De Fryske Marren sluiten vraag en aanbod mogelijk niet goed op elkaar aan.

Relatief weinig huishoudelijk afval

Op het gebied van afval scoort De Fryske Marren relatief goed. In 2024 werd per inwoner gemiddeld 157 kilo huishoudelijk restafval geproduceerd (CBS, 2025j). Daarmee is de gemeente één van de Friese gemeenten die relatief weinig huishoudelijk restafval per inwoner produceert (Planbureau Fryslân, 2025d).

Hoe gaat het met de economie in De Fryske Marren?

Krappe arbeidsmarkt in De Fryske Marren

Er is op dit moment al sprake van krapte op de Friese arbeidsmarkt. Dit komt deels doordat de potentiële beroepsbevolking is gekrompen de afgelopen jaren, terwijl het aantal banen steeg (Provincie Fryslân, 2024, 2025).

Het aantal potentiële werknemers zal de komende jaren flink blijven afnemen. Naar verwachting zijn er in De Fryske Marren ongeveer 2800 minder mensen beschikbaar voor de arbeidsmarkt (15-74 jaar) in 2040 ten opzichte van 2025 (Provincie Fryslân, 2024). Dit zal voor toenemende krapte zorgen op de arbeidsmarkt, die met name voelbaar zal zijn binnen de sectoren techniek, bouw en procesindustrie en gezondheidszorg en welzijn (ROA, 2024).

Snelle ontwikkelingen in duurzaamheid en technologie

Op dit moment verandert er veel op economisch gebied. De economische actieagenda's van overheden richten zich niet alleen op het verdienen van geld, maar de nadruk wordt sterker gelegd op de bredere maatschappelijke waarde van bedrijven (Provincie Fryslân, n.d.). Duurzaamheid speelt hierin een groeiende rol. Er worden stappen gezet richting een circulaire economie, waarin afval wordt geminimaliseerd en grondstoffen steeds opnieuw worden gebruikt. Door als regio te specialiseren in watertechnologie, circulaire materialen en bodemverbetering kunnen bedrijvencusters in samenwerking met onderwijsinstellingen werken aan innovatieve oplossingen voor globale uitdagingen met betrekking tot duurzaamheid. Fryslân is als regio wereldwijd koploper op het gebied van circulaire economie. De provincie scoort goed op het re-integreren van secundaire materialen in de economie (Circle Economy, 2025).

Daarnaast gaan digitale en technologische ontwikkelingen razendsnel. Dit zorgt ervoor dat banen veranderen of zelfs verdwijnen. Ontwikkelingen op het gebied van automatisering en digitalisering zorgen voor een inhoudelijke veranderende vraag naar arbeid. Steeds meer werkzaamheden zullen goedkoper uitgevoerd kunnen worden door computers en machines. Met het oog op de snelle ontwikkelingen op het gebied van digitalisering binnen de bedrijfsprocessen, is het van groot belang dat de Friese beroepsbevolking voldoende beschikt over digitale geletterdheid. Banen die met name zullen veranderen zijn banen met veel routinematige taken.

Handel en reparatie grootste sector

De meeste banen in De Fryske Marren zijn te vinden in de sectoren groot- en detailhandel (16%), gezondheids- en welzijnszorg (16%) en industrie (15%). De sector gezondheids- en welzijnszorg is in De Fryske Marren echter wel kleiner dan gemiddeld in Fryslân (19%), industrie is juist groter (11% in Fryslân). De sectoren landbouw en visserij, en logies- maaltijd- en drankverstrekking zijn ook groter dan elders in Fryslân, maar vormen allebei nog geen tien procent van de werkgelegenheid (Provincie Fryslân, 2025). Financiële

instellingen, onderwijs, en openbaar bestuur en overheid zijn kleinere sectoren dan gemiddeld in Fryslân.

Minder hbo/wo in De Fryske Marren

Het aandeel inwoners met een hbo- of wo-opleiding in De Fryske Marren is met 29 procent lager dan gemiddeld in Nederland (37%) (CBS, 2025k). De overheid stimuleert mensen om te blijven leren, ook als ze al een baan hebben, maar niet iedereen doet dit evenveel. Inwoners met een hbo- of wo-opleiding doen vaker een opleiding of cursus tijdens hun carrière dan inwoners met een mbo-opleiding of geen vervolgopleiding (Planbureau Fryslân, 2025f). In de regio Zuidwest Fryslân, waar De Fryske Marren onderdeel van is, volgen minder werkenden een opleiding of cursus voor werk dan gemiddeld in Fryslân.

Verder is het Friese bedrijfsleven opgebouwd uit veel midden- en kleinbedrijven (mkb) en familiebedrijven. Deze bedrijven passen goed bij het opleidingsprofiel van de beroepsbevolking, dat in relatief hoge mate mbo-geschoold is. Wel vinden deze bedrijven het moeilijker om mee te bewegen met digitaliserings-, duurzaamheids- en energietransities (Rabobank, 2024). Een mogelijke verklaring is dat grotere bedrijven meer mensen en middelen, en daarmee ruimte, hebben om aan deze transitie te wijden, terwijl bij kleinere bedrijven deze ruimte vaak beperkter is. De mindere mate van bijscholing en de relatief grote hoeveelheid kleinere bedrijven in Fryslân vormt mogelijk een uitdaging voor de wendbaarheid van de Friese werknemers, bedrijven en de regionale economie.

Hoe gaat het met de bereikbaarheid en voorzieningen in De Fryske Marren?

Verspreide voorzieningen

In De Fryske Marren is de gemiddelde afstand tot voorzieningen groter dan gemiddeld in Nederland. De gemeente is relatief dunbevolkt, heeft veel kleine dorpen en weinig grote kernen. Voorzieningen zijn hierdoor minder en verspreid aanwezig.

Voor veel inwoners vormt de grotere afstand tot voorzieningen geen direct probleem, mede doordat het autobezit in De Fryske Marren bovengemiddeld is (CBS, 2025c). Veel inwoners zijn gewend langere afstanden te overbruggen. Toch is er een groep die kwetsbaarder is: mensen die minder mobiel zijn, bijvoorbeeld door leeftijd, gezondheid of het ontbreken van vervoer, kunnen wel degelijk hinder ondervinden van het beperkte aanbod en de grotere afstanden (Planbureau Fryslân, 2023).

Door schaalvergroting en demografische veranderingen is het voorzieningenniveau in De Fryske Marren in de afgelopen jaren afgenomen. Zo zijn er basisscholen en winkels gesloten. Deze trend staat onder druk van verdere vergrijzing en ontgroening: zonder ingrijpen bestaat het risico dat ook in de toekomst voorzieningen verdwijnen.

Hoger onderwijs verder weg

Eén voorziening die opvallend veel moeilijker bereikbaar is, is een middelbare school die havo/vwo aanbiedt. Hiervoor moeten scholieren in De Fryske Marren gemiddeld veertien kilometer reizen, terwijl dit gemiddeld in Fryslân 6,3 kilometer is (CBS, 2025l). Doordat De Fryske Marren tussen de spoorlijn Leeuwarden-Stavoren en de spoorlijn van Leeuwarden over Heerenveen naar het zuiden ligt, zijn treinstations met een gemiddelde afstand van veertien kilometer ook relatief ver weg. Dit betekent dat het voor studenten moeilijker kan zijn om een opleiding aan hoger onderwijs in grotere steden als Leeuwarden, Zwolle en Groningen te volgen als ze in de gemeente willen blijven wonen.

Voor de mobiliteit van jongeren die naar de middelbare school of tertiair onderwijs gaan zijn scholen voor havo/vwo en hbo/wo dus moeilijk te bereiken. Dit kan betekenen dat jongeren, en vooral bijna-studenten, het gevoel hebben te moeten kiezen tussen wonen in De Fryske Marren of een havo/vwo- of hbo/wo- opleiding volgen. Vervolgens is het de vraag of ze na hun studie terug (willen) komen naar de gemeente. Deze situatie kan een uitdaging worden voor de economie van de gemeente. Het lijkt verstandig om goed in beeld te krijgen welke afwegingen en keuzes jongeren daadwerkelijk maken.

Prioritering van voorzieningen

Uit onderzoek blijkt dat inwoners van Zuidwest Fryslân de supermarkt, een basisschool en de huisarts als de belangrijkste voorzieningen beschouwen (Planbureau Fryslân, 2025g).

Nu keuzes maken voor toekomstig geluk

De brede welvaart in De Fryske Marren staat er op dit moment nog goed voor. Inwoners geven hun leven gemiddeld een hoog cijfer en behoren tot de meest tevreden inwoners van Nederland. Ondertussen zijn ze gezonder en economisch welvarender dan de inwoners van andere delen van Fryslân.

Toch laat deze publicatie zien dat er ontwikkelingen zijn die de brede welvaart op termijn onder druk kunnen zetten. Net zoals de rest van Fryslân gaat de gemeente De Fryske Marren door een demografische transitie, en moet het overeind blijven in tijden van economische verandering. Het onderscheidende landschap van de gemeente biedt daarbij zowel kansen als uitdagingen. Kansen, omdat mensen zowel binnen als buiten de gemeente het landschap waarderen. Uitdagingen, omdat voorzieningen die mensen aantrekken en in de gemeente houden in de verspreide dorpen minder goed bereikbaar zijn.

De trends in deze monitor wijzen op veranderingen die geleidelijk maar onmiskenbaar doorwerken in het dagelijks leven. Niet iedereen voelt die gevolgen in dezelfde mate. Hoewel deze rapportage gemiddelde cijfers laat zien, geldt dat sommige groepen – met name inwoners met een lagere sociaaleconomische positie – op meerdere fronten minder weerbaar zijn (Planbureau Fryslân, 2024a). Zij leven minder lang in goede gezondheid, hebben vaker financiële zorgen, en kunnen minder terugvallen op een netwerk of buffer.

Dat maakt het belangrijk om nú na te denken over de toekomst. Welke richting willen we op met De Fryske Marren? Welke keuzes zijn nodig om de brede welvaart ook op de langere termijn te behouden – voor iedereen? Niet alles ligt binnen de invloedssfeer van de gemeente en haar burgers, maar op sommige thema's valt wel gericht bij te sturen. De Fryske Marren in 2040 zal er anders uitzien dan vandaag. De vraag is: neemt de gemeenschap de regie over veranderingen, of laat het die veranderingen over zich heen komen? Deze monitor biedt inzichten die kunnen helpen om onderbouwde keuzes te maken – vandaag, voor het geluk van morgen.

Bronnen

CBS. (2025a). *Ouderen*.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/ouderen>

CBS. (2025b). *Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?ts=1714116298955>

CBS. (2025c). *Regionale kerncijfers Nederland*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table>

CBS. (2025d). *Laag en langdurig laag inkomen van huishoudens; huishoudenskenmerken*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83841NED/table?dl=B00FA>

CBS. (2025e). *Regionale Monitor Brede Welvaart*.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

CBS. (2025f). *Geregistreerde criminaliteit; soort misdrijf, regio*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83648NED/table>

CBS. (2025g). *Veiligheidsmonitor; kerncijfers, regio*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85146NED/table>

CBS. (2025h). *Bodemgebruik, wijk- en buurtcijfers 2022*.

<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/86211NED/table?ts=1769075304970>

CBS. (2025i). *Voorraad woningen; woningtype, oppervlakteklasse, regio*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83704NED/table>

CBS. (2025j). *Huishoudelijk afval per gemeente per inwoner*.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83452NED>

CBS. (2025k). *Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en regio*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85525NED/table?dl=B6A46>

CBS. (2025l). *Nabijheid voorzieningen*.

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80305ned/table?fromstatweb>

Circle Economy. (2025). *The Circularity Gap Report Friesland*.

<https://friesland.circularity-gap.world/>

GGD Fryslân. (2025). *Gezondheidsmonitor 19+*.

<https://www.ggd Fryslan.nl/professionals/cijfers-en-onderzoek/gezondheidsmonitor-19/>

PBL. (2018). *Sterke daling van potentiële mantelzorgers in de toekomst*.

<https://www.pbl.nl/actueel/nieuws/sterke-daling-van-potentiele-mantelzorgers-in-de-toekomst>

Planbureau Fryslân. (2023). *Vervoersarmoede in Fryslân: Ervaringen en belevingen van inwoners*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/wp-content/uploads/2023/11/PF2023-11-Vervoersarmoede-in-Fryslan.pdf>

Planbureau Fryslân. (2024a). *Vershil in Fryslân: de samenleving in zes klassen*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/publicaties/vershil-in-fryslan-de-samenleving-in-zes-klassen/>

Planbureau Fryslân. (2024b). *Vraagdruk woningbouwcorporaties Fryslân*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/nieuws/woningcorporaties-kunnen-minder-mensen-aan-sociale-huurwoning-helpen/>

Planbureau Fryslân. (2025a). *Monitor Inkomen*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/inkomen/>

Planbureau Fryslân. (2025b). *Monitor Sociale samenhang*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/meedoen-en-vertrouwen-van-de-inwoners-van-fryslan/>

Planbureau Fryslân. (2025c). *Monitor Vrijtijdsbesteding*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/vrijtijdsbesteding-in-fryslan/>

Planbureau Fryslân. (2025d). *Monitor Klimaat en milieu*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/klimaat-en-milieu/>

Planbureau Fryslân. (2025b). *Monitor Natuur & Landschap*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/natuur-en-landschap/>

Planbureau Fryslân. (2025f). *Monitor Werk*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/werk/>

Planbureau Fryslân. (2025g). *Monitor Bereikbaarheid*.

<https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/bereikbaarheid/>

Provincie Fryslân. (2024). *Dashboard Prognose Bevolking en Huishoudens: Uitkomsten trendraming 2023-2050*.

<https://staat-van-fryslan.hub.arcgis.com/pages/59f289c168b4409dba24044d868095eb>

Provincie Fryslân. (n.d.). *Circulaire Economie*.

<https://www.fryslan.frl/circulaire-economie>

Provincie Fryslân. (2025). *LISA werkgelegenheidsregister*.

Rabobank. (2024). *Kleinere bedrijven op grotere achterstand in transitie naar nieuwe economie*.

<https://www.rabobank.nl/kennis/d011411922-kleinere-bedrijven-op-grotere-achterstand-in-transitie-naar-nieuwe-economie>

RIVM. (2024). *Volksgesondheid Toekomst Verkenning 2024*.
<https://www.volksgesondheidtoekomstverkenning.nl/>

ROA. (2024). *Project Onderwijs-Arbeidsmarkt (POA)*.
<https://roastatistics.shinyapps.io/AlStot2028/>

VNG Realisatie, & ABF Research. (2024). *Waarstaatjegemeente.nl – API: Vestigingen BO – Gemeenten*.
https://www.waarstaatjegemeente.nl/viewer?workspace_guid=6ada9e88-943c-46f8-a31c-4d2736bcee59

Planbureau Fryslân wordt gesubsidieerd door Provinsje Fryslân.

Planbureau Fryslân
Prins Hendrikstraat 8
8911 BK Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@planbureau.frl
www.planbureau.frl

Colofon

Gemeente De Fryske Marren: trends en ontwikkelingen' is een uitgave van Planbureau Fryslân, februari 2026.

Auteurs

Siebren Kooistra

Met medewerking van

Arlette Bickel, Bernard Boorsma, Mandy Bosma, Sibilla Hoekstra, Gerian Kuiper, Chaïm Ia Roi, Jacob Veenstra